

NIEUWSBRIEF 14, PROGRAMMA 2015
TOURS DES CIMETIÈRES,
TOUR D'HAVEZATHE,
TOUR DES ORGUES, TOUR DE LITERATURE EN
TOUR D'ABEL TASMAN.

Dames en heren,

Met heel veel genoegen bied ik u hierbij Nieuwsbrief 14 aan. Een aantal deelnemers aan vorige tochten heeft mij de afgelopen tijd benaderd of er nog nieuwe tochten in ontwikkeling zijn, zij waren heel benieuwd. Gelukkig kon ik daar positief op antwoorden. In deze nieuwsbrief treft u het programma aan. Vanzelfsprekend de gebruikelijke Tours des Cimetières, per provincie weer een nieuwe tour en we herhalen ook weer succesvolle tochten uit voorgaande jaren. Deze Tours des Cimetières organiseer ik samen met vertegenwoordigers van de Stichting Oude Groninger Kerken, de Stichting Oude Drentse Kerken en de Alde Fryske Tsjerken. Dan ook weer een nieuwe Tour des Orgues, ontwikkeld samen met een vertegenwoordiger van Organum Frisicum, we rijden dit keer naar het Gaasterland in Friesland. De Tour d'Havezathe in Drenthe is zo goed bevallen dat we samen met vertegenwoordigers van het Drents Archief en Het Drents Landschap weer een nieuwe hebben uitgezet, deze keer naar zuid west Drenthe. Uit deze samenwerking is een geheel nieuw idee geboren en wel een Tour de Literature, een bustocht langs literaire hoogtepunten in Drenthe met onderweg een aantal verrassende voordrachten en presentaties.

Ook geheel nieuw is een Tour des Moulins. Samen met medewerkers van Het Groninger Landschap organiseren we deze molentocht. Ter plekke zullen de enthousiaste molenaars u alle bijzonderheden van hun molen laten zien. En tot slot, ook geheel nieuw, is een Tour d'Abel Tasman, een middagtocht naar Lutjegast. Een van de deelnemers aan de TdC bracht mij op het idee en samen met hem heb ik deze tour ontwikkeld, heel bijzonder!

In deze opzet mist u een Tour de Boer. Dat klopt. Het aantal interessante en nog openbaar te bezichtigen boerderijen in Groningen is maar beperkt. Samen met de gids is daarom besloten dit jaar geen boerderijtocht op te nemen. Voor volgend jaar zoeken we een tocht in combinatie met een paar Groninger borgen.

Voor de meeste nieuwe tochten hebben we met de betreffende gidsen proefritten gereden. Zij kennen de weg in hun omgeving en ik dacht de meeste wegen in het noorden ook wel te kennen. Dat bleek dus niet helemaal zo te zijn..... we rijden u over de meest verrassende en kleine weggetjes door aantrekkelijke en gevarieerde landschappen naar de diverse bestemmingen. Het volledige programma treft u hieronder aan. U zult zien: "voor elck wat wils" .

Maar eerst nog een aantal aandachtspunten:

Om de tochten zo goed mogelijk te laten verlopen vraag ik uw aandacht voor de volgende punten:

Vertrek: In het programma staat vermeld hoe laat de bus vertrekt. Voor Assen is de vertrekplaats achter bushalte A voor het station en in Groningen de halte bij de rondvaartboot voor het Groninger Museum tegenover station Groningen.

Aanmelden voor alle tours kan per e-mail via touring.groningen@arriva.nl of tijdens kantooruren telefonisch 050-5260268. Gezien het aantal tochten is het van groot belang dat u eerst de naam en de datum van de tocht vermeldt,

waaraan u wilt deelnemen, evenals de opstapplaats. Daarbij svp duidelijk vermelden uw naam, adres, postcode, woonplaats, telefoonnummer en zo mogelijk ook uw e-mailadres. Na uw aanmelding ontvangt u een bevestigingsbrief waarin staat aangegeven hoe u kunt betalen.

Inschrijving geschiedt op volgorde van aanmelding, vol is dus helaas vol. Mocht u om welke reden dan ook zijn verhinderd, wilt u dit dan zo spoedig mogelijk doorgeven? In dat geval kunnen andere belangstellenden nog van uw plaats(en) gebruik maken. Is de bus al vol op het moment dat u zich aanmeldt, dan komt uw naam op de wachtlijst. Blijkt uit die wachtlijst dat er voldoende animo is de tocht na de zomer te herhalen, dan doen we dat en krijgen de mensen die op de wachtlijst staan voorrang bij de aanmelding van de herhalingstocht. Deze tocht wordt dan in augustus in Nieuwsbrief 15 aangekondigd. Degenen die eerder met me meereden weten het, maar voor de nieuwe deelnemers nog het volgende. In genoemde **prijzen** is alles voor het programma van die dag inbegrepen, koffie/thee, lunch en prijs touringcar, entree kerken etc. Omdat velen van u over een Museumkaart beschikken, is toegang voor het museum in Ezinge niet bij de prijs inbegrepen.

Al met al, dames en heren, ben ik zeer tevreden over en ook wel een beetje trots op het uitgebreide en gevarieerde aanbod. Ik hoop dat u dit met mij eens bent. Ik begroet u dan ook graag.

Wout Brinkhuis

Paterswolde, maart 2015

Gezien het steeds grote wordende aantal medewerkers aan deze tochten, is het ondoenlijk allen te noemen die hieraan meewerken, vooral ook om te voorkomen dat ik medewerkers vergeet te noemen. Langs deze weg wil ik allen bedanken die aan de organisatie hebben bijgedragen.

TOURS des CIMETIÈRES

In samenwerking met:

Stichting Oude Drentse Kerken

STICHTING OUDE
GRONINGER KERKEN

STICHTING ALDE FRYSKE TSJERKEN

Donderdag 30 april: Drenthe, Vaart en Veld, Stad en Kolonie, (nieuw)

Deze tour voert ons vanuit Assen via het veenkoloniale landschap van Smilde en het eeuwenoude brink- en esdorpenlandschap van zuid west Drenthe naar Wilhelminaoord met het parkachtige landschap van de Maatschappij van Weldadigheid. Vanaf het station in Assen gaan we door het oude centrum naar de Zuiderbegraafplaats. Deze begraafplaats werd tussen 1887 en 1892 aangelegd in de Engelse landschapstuinstijl. Opvallend zijn het toegangshek (rijksmonument) en de oorlogsgraven. Het is nu vooral een plaats van gedenken en herdenken. Via een fraaie landschappelijke route gaan we naar Smilde met de kaarsrechte vaart en zijn lintbebouwing. Hier brengen we een bezoek aan de

Rebenscheidt graftombe, enig in zijn soort in Drenthe. Rebenscheidt was majoor-chirurgijn in het leger. In Smilde bouwde hij de villa Assenrode. Achter deze villa, in een bosperceel, liet Rebenscheidt een graftombe bouwen. Het echtpaar en hun vier jong gestorven kinderen en hun twee honden zijn hier begraven. Opvallend zijn de gedichten en spreuken op de tombe. In Smilde bezoeken we ook de unieke Koepelkerk (uit 1780) met het Herengestoelte voor het Provinciaal bestuur, de eikenhouten preekstoel en trappen. Het kan zijn dat restauratiewerkzaamheden een bezoek verhinderen, maar ook alleen de buitenkant is een bezoek meer dan waard. De lunch gebruiken we op het landgoed 't Wildryck nabij Diever. Na de lunch voert de tocht verder naar Frederiksoord en Wilhelminaoord. Hier bezoeken we de begraafplaats van de Maatschappij van Weldadigheid met het bijzondere grafmonument van Daniella Elisabeth van Oosterhoudt, douairière De Sturler (1769-1829). In Wilhelminaoord brengen we ook een bezoek aan de Larixhof, een intieme dierenbegraafplaats. In Fredriksoord rijden we langs Huize Westerbeek, ooit het woonhuis van Johannes van den Bosch, de stichter van de Maatschappij. Via het slagenlandschap van Wapserveen rijden we naar het fraaie dorp Dwingeloo. We rijden langs havezate Oldengaerde en het grafmonument van de familie Westra van Holthe. Na de thee brengen we een bezoek aan de Sint Nicolaaskerk. De invloed, die de bewoners van de vier havezates die Dwingeloo ooit kende, hadden op dit kerkgebouw is nog voelbaar aanwezig. Kerk en toren stammen uit de 15^e eeuw. De toren wordt gerekend tot de Drentse torenfamilie, een achttal kerktorens die wat bouwstijl betreft veel overeenkomsten hebben. De kerk in Dwingeloo wordt ook wel de 'Siepelkerk' genoemd vanwege de uivormige spits. Siepel is het Drentse woord voor ui. Voor de kerk staat het beeld van de 'Juffer van Batinghe' (één van de vier havezates). Volgens een lokale sage, ontwierp zij de torenspits, die vervolgens door de op haar verliefde bouwmeester werd gerealiseerd. Uiteraard trouwden zij toen de toren gereed was. Via de Staatsbossen van Dwingeloo en de A28 rijden we terug naar Assen.

Vertrek: Station Groningen, bushalte rondvaartboot 09.00 uur, Station Assen achter bushalte A 09.45 uur. Retour Assen 17.30 uur, Groningen 18.00 uur.

Prijs: € 45,00 pp.

Donderdag 21 mei: Groningen, Oosterhorn (nieuw)

We beginnen deze tocht op de oudste joodse begraafplaats in de provincie Groningen en wel in Farmsum. Dankzij de hoofdelingenfamilie Ripperda, residerende op hun borg te Farmsum, kregen de Joden in 1655 deze akker toegewezen. Totdat de Joodse gemeenschap in hun eigen woonplaats een begraafplaats kreeg toegewezen, werden in Farmsum de doden uit de gehele provincie Groningen begraven. In 1680 was de eerste graflegging. Daarna bezoeken we het kerkhof van Weiwerd, een radiaal wierdedorp, ontstaan in de vroege middeleeuwen.

Al in de middeleeuwen stond hier een kerk, maar die werd zo bouwvallig, dat men in 1877 besloot tot nieuwbouw. In 1974 werd de kerk afgebroken en daarna was het dorp aan de beurt om te verdwijnen. Het zou allemaal industriegebied worden.... Overgebleven zijn het kerkhof, de ronde omtrekken van dit wierdedorp en een enkel huis en twee boerderijen.

De tour gaat door naar de begraafplaats van het voormalig "Groot Bronswijk" te Wagenborgen. Dit is een streekdorp op een zandrug. Het dorp veranderde vanaf 1873, toen de broers Wolter, Jan en zus Trijntje Brons het initiatief namen tot de vereniging tot Christelijke Liefdadigheid voor lichamelijk en geestelijk

gehandicapten. In 1954 werden er in het instituut 770 mensen verpleegd en waren er meer dan 200 personeelsleden. Door gewijzigde inzichten in behandeling werd in 1992 besloten tot opheffing waarna sloop volgde. Op 22 oktober 1893 was hier de eerste graflegging op eigen terrein en de laatste zou zijn in het jaar 1966. Onlangs is deze zeer bijzondere begraafplaats door vrijwilligers opgeknapt.

Wij rijden door naar Termunten. Denken we aan deze plaats of aan Termunterzijl dan denken velen van u ook aan "een visje eten". We gaan dan ook in een visrestaurant genieten van verschillende producten uit zee. Wilt u liever iets anders eten dan kan dat uiteraard ook. Afhankelijk van het weer en de tijd maken we nog een wandeling langs de kerk en langs twee kerkhoven. De huidige kerk is nog maar een restant van een veel grotere kruiskerk die omstreeks 1275 in laat-romaanse stijl werd gebouwd. Langs de dijken van de Eems rijden we richting Delfzijl naar het voormalige Oterdum. Van dit vissers- en boerendorpje resten slechts de grafstenen op de dijk. Met het op Deltahoogte brengen van de dijk zijn ook deze grafstenen een paar meter hoger weer neergelegd. Even verderop staat nog de kerk van Heveskes. Van het uit de middeleeuwen stammende wierdedorp is slechts - als door een wonder- dit kerkje blijven staan. In de jaren zeventig van de vorige eeuw moest het dorp wijken voor de naderende industrie uit Delfzijl. De kerk raakte ernstig in verval maar staat nog nu weer fier overeind, temidden van industrieën en van terreinen bestemd voor industrie. Heel bijzonder. Deze tocht sluiten we zoals gebruikelijk af met een kopje koffie of thee, dit keer verzorgd door leden van de plaatselijke commissie, allen vrijwilligers van het in classicistische stijl gebouwde kerkje van Solwerd. Uiteraard kunt u met de gidsen het kerkhof bekijken. Tijdens deze rondgang vertellen zij u graag meer over de ontstaansgeschiedenis van dit kerkje op deze wierde alsmede over het wonder van de drie hosties, een bijzonder verhaal van deze kerk.

Vertrek station Assen achter bushalte A 09.15 uur, station Groningen bushalte rondvaartboot 10.00 uur. Retour Groningen 17.00 uur en Assen 17.30 uur.

Prijs: € 42,50 pp.

Donderdag 9 juli: Groningen, Middag-Humsterland (herhaling)

Langs kromme lijnen een tocht door *Middag – Humsterland*

Deze tocht voert door een ongerept boerenland en het oudste cultuurlandschap van Nederland. De weg kronkelt door het landschap en je kunt mijlenver om je heen kijken. Sinds 2005 heeft dit gebied de status van "*Nationaal Landschap*" gekregen en is het voorgedragen om geplaatst te worden op de "*lijst van Werelderfgoed*" van de UNESCO.

Na vertrek uit de stad Groningen bezoeken we als eerste de kerk en het kerkhof van Fransum. Dit schilderachtige kerkje dateert oorspronkelijk uit de 13^e eeuw. In de kerk wordt koffie/thee geserveerd en geeft Margreet Bakker (vrijwilliger van de Oude Groninger Kerken) uitleg over de kerk en het landschap waar de tocht vandaag doorheen voert. Vervolgens brengt de bus ons naar kerk en kerkhofje van Ezinge. Deze kerk en omgeving zijn beroemd door de baanbrekende opgravingen van professor van Giffen en een mooi voorbeeld van een nu afgegraven wierde. In Café De Brug in Ezinge gaan we rond 12.30 uur van de lunch genieten. Daarna is er kort gelegenheid om het Museum

Wierdenland te bezoeken om daar de expositie te aanschouwen van **“De Ploeg: Tussen Stad en Wad”** . *(neemt u wel uw Museumkaart mee?)*

Vervolgens zetten we koers naar de kerk van Oldehove. Hier bezoeken we de grafkelder van de gravin van Cobentzel en krijgen we informatie over het roemruchte verleden van Oldehove. Daarna gaan we richting Saaksum, voor een bezoek aan kerk en kerkhof waar de dichter C.O. Jellema is begraven. We vervolgen onze tocht pas nadat we vanaf de weg nog even hebben omgekeken naar de kerk en het kerkhof van Saaksum: een prachtig plaatje! Ons laatste doel deze dag is de kerk en het kerkhof van Den Ham. Na een wandeling over het kerkhof sluiten we deze Tour des Cimetières af in de kerk met koffie/thee, waarna we terugrijden naar Groningen. Vergeet dus niet uw Museumkaart mee te nemen! **Vertrek** station Assen achter bushalte A 09.15 uur, station Groningen bushalte rondvaartboot 10.00 uur. Retour Groningen 17.00 uur, Assen 17.30 uur. **Prijs: € 47,50 pp.**

Donderdag 16 juli: Midden Drenthe (herhaling)

Deze tour voert ons door het eeuwenoude landschap van midden Drenthe, over de Hondsrug en het Ellertsveld en door het jongste ontginningsgebied van Drenthe. Op onze tour bezoeken we bijzondere hunebedden, een tweetal middeleeuwse kerkjes met kerkhof, een kleine Joodse begraafplaats en een natuurbegraafplaats.

De tocht begint in Assen, waar we het landgoed Valkenstijn (nu wandelpark) met de bijzondere graftombe (met een groot mysterie) van de familie Van Valkenstijn bezoeken. Via Rolde en Gieten rijden we vervolgens naar Gasselte, waar we het middeleeuwse witte kerkje met rondom de begraafplaats bezoeken. Zowel kerk als begraafplaats zijn als monument aangemerkt.

Via Drouwen gaan we naar Borger, waar we een bezoek brengen aan de kleine Joodse begraafplaats en het grootste hunebed van Nederland. In het Hunebedcentrum gaan we genieten van een heuse Boerenlunch. Daarna rijden we via Schoonloo naar Schoonoord. Hier maken we een korte wandeling naar de Papeloze Kerk, het door professor Van Giffen gerestaureerde hunebed. Nabij het hunebed staat een klein gedenkteken als eerbetoon aan de grootste archeoloog van Drenthe prof. Albert Egges van Giffen.

Via Noord-Sleen rijden we naar het schildersdorp Zweeloo. Hier brengen we een bezoek aan de begraafplaats en het oude kerkje, dat ooit door Vincent van Gogh werd getekend. Hier gebruiken we ook de thee. Via Oud-Aalden gaan we naar Witteveen, het jongste dorp van Drenthe. De begraafplaats die we daar bezoeken is deels als natuurbegraafplaats ingericht. Hier is ook oud-commissaris der Koningin in Drenthe Relus ter Beek begraven. Via een fraaie route over Orvelte, Westerbork, Zwiggelte en Hooghalen keren we terug naar Assen.

Vertrek Station Groningen, halte rondvaartboot 09.00 uur, station Assen achter bushalte A om 09.45 uur. Retour Assen 17.00 uur, Groningen 17.30 uur.

Prijs: € 49,50 pp.

Donderdag 20 augustus: Friesland, Wâldentocht (nieuw)

Onze tocht voert ons eerst naar het kerkhof van **Heechsân/Eastermar**, de oorspronkelijke dorpskern van het dorp Eastermar/Oostermeer. Het kerkhof ligt op een morene, drie meter boven het waterpeil van het Bergumer Meer. De toren uit de 15de eeuw heeft sinds 1868 geen kerk meer naast zich, die heeft men een paar honderd meter verderop nieuw gebouwd in 1868. Vervolgens gaat de tocht naar het kerkhof van **Duurswoude** met zijn middeleeuwse kerk en

rugwerk(!) van een Schnitger-orgel. In Duurswoude gebruiken we in *De Stripe* de lunch. Na de lunch rijden we naar het kerkhof van **De Hemrik**, waar aan de zuidkant van de kerk een opmerkelijke grafkelder ligt, in 1860 gesticht door Jan Alles van der Sluis en bestemd voor zijn nakomelingen, waarvan er nu 37 in de kelder rusten. Rond de kelder liggen ook verwanten van de familie. We eindigen onze tocht op het kerkhof van **Oud Beets**. Hier werd de middeleeuwse kerk in 1889 op kosten van een aantal adellijke families uit Beetsterzwaag vervangen door een gebouw in neo-renaïssancestijl. De tot een ruïne vervallen kerk werd in 1984 gesloopt, op de fundamenteën na. In 1988 werd op het kerkhof een klokkenstoel geplaatst. We ronden de dag af met een kopje koffie of thee met originele Friese sûkerbôle. **Vertrek** station Assen achter bushalte A 09.30 uur, station Groningen bushalte rondvaartboot 09.30 uur. Retour Groningen 17.30 uur, Assen 18.00 uur. **Prijs: € 42,50 pp.**

Dinsdag 1 september: Friesland, ûnder de Seedyk (herhaling)

De tocht voert naar de Friese zee kust, waar we de kerkhoven bezoeken van de drie vissersplaatsen aan de kust, die van **Wierum**, **Peasens** en **Moddergat**. De dorpen Peasens en Moddergat zijn aan elkaar gegroeid, de beide dorpen hebben één begraafplaats, rond de kerk van Peasens. De visserij heeft altijd een grote rol gespeeld in deze dorpen, rampen zijn deze dorpen dan ook niet bespaard: in 1883 verging de vissersvloot van Peasens-Moddergat, 83 inwoners kwamen om. Tien jaar later verging een groot deel van de vloot van Wierum, hierbij kwamen 22 mensen om. Op de kerkhoven staan dan ook verschillende zerken van schippers en de naam "Visser" komt er veel voor. De lunch gebruiken we in Hotel De Posthoorn in Dokkum. Hierna gaat de tocht naar het terpdorp **Morra**, waar het kerkhof ligt besloten in de oude dorpskom. Ook het kerkhof van het als laatste te bezoeken **Metslawier** ligt in de dorpskom, binnen een beschermd dorpsgezicht dat bestaat uit 18de en 19de-eeuwse woonhuizen en werkplaatsen. We sluiten de tocht af met de gebruikelijke koffie met oranjekoek in Café Veldzicht in Metslawier.

Vertrek station Assen achter bushalte A om 08.45 uur, station Groningen halte rondvaartboot 09.15 uur, terug in Groningen 18.00 uur en in Assen 18.30 uur.

Prijs: € 47,50 pp.

Dinsdag 19 mei: Tour d'Abel Tasman, een middagtocht naar Lutjegast.

Tour naar LUTJEGAST – GASTVRIJ.

Een "gast" in het oud-Nederlands, is de benaming van een zandrug uit de ijstijd. Lutjegast ligt dus op een smalle strook zand, toen, omstreeks 1500/1600, op een steenworp afstand van de zee.

Uit dit kleine dorpje (net 1000 inwoners) kwam een wereldberoemde zeevaarder, Abel Tasman. In Australië en Nieuw-Zeeland veel belangrijker dan James Cook, de latere Engelse zeevaarder. Hier in Nederland is Tasman pas de laatste 60 jaar bekender geworden. Elk jaar is er de Abel Tasman Art Price, een kunstuitwisselingsproject voor jongeren tussen Tasmanië en Grootegast. In de minikern van Lutjegast zijn vijf straten vernoemd naar Tasman, of die ermee samenhangen.

Naast en verbonden met een nieuw multifunctioneel dorps huis, staat een klein hypermodern ingericht museum over Abel Tasman. Gebruikmakend van allerlei moderne technische middelen om iets te laten zien.

Er is een oude Hervormde kerk van 1877 in toenmalige stijl gebouwd. Het interessante is, dat Kapitein Prott, die in de 80-jarige oorlog bevelhebber was in Bourtange, hier met zijn drie vrouwen begraven ligt. Een boeiend verhaal. In 1875 is een deel van de vorige kerk afgebrand, in die kerk moet Abel zijn gedoopt en uit een in het museum aanwezige zilveren avondmaalsbeker uit 1614 zou Abel Tasman nog gedronken kunnen hebben, maar zijn vingerafdrukken waren er niet meer op te vinden (!). Wel heeft hij in zijn testament de armen van het dorp bedacht. Verder is er een mooi monument ter nagedachtenis van Abel Tasman.

Van de stenen van de door Prott gebouwde Rikkerdaborg - helaas door zijn erfgenamen 200 jaar later afgebroken - is de Rikkerdaboerderij gebouwd. In een huis aan de overkant is een kamer gebouwd uit onderdelen van de boerderij inclusief glazenkast en bedsteden.

Tot slot is er een aantal aan huis verbonden winkeltjes, die allerhande streek- en natuurgebonden artikelen verkopen.

Al met al een interessant dorp, waarbij op loopafstand alles te zien en te vinden is. Wilt u zich vast inleven in Lutjegast, bezoek dan de nieuwe website, <http://www.historischlutjegast.nl/>, onderhouden door twee jonge mannen van 18 en 19 jaar. Hip en flitsend met b.v. een virtuele wandeling over beide kerkhoven. Tot slot, wanneer u komt, heeft Abel Tasman zelf beloofd ook langs te komen om u iets te vertellen over zijn geboortedorp

Vertrek: station Assen achter bushalte A 13.00 uur, station Groningen halte rondvaartboot 13.30 uur. Retour Groningen 18.00 uur, Assen 18.30 uur. **Prijs: € 29,00 pp.**

Dinsdag 26 mei: Tour de Literature, (nieuw) " een ontdekkingsstocht langs literaire hoogtepunten in Drenthe". Een verrassend mooie tocht langs bijzondere plekken die verbonden zijn aan Drentse schrijvers. Literatuurhistoricus Henk Nijkeuter neemt u mee naar de mooiste locaties en verhalen uit de Drentse literatuur, van de 17de eeuw tot nu.

Wist u dat het Drentse landschap en met name de Hondsrug een inspiratiebron was voor vele Drentse schrijvers? En dat de tegenstelling tussen zand en veen zijn weerslag heeft in de Drentse literatuur? Henk Nijkeuter gidst u tijdens deze bustour op onderhoudende wijze langs deze en andere thema's uit de rijke geschiedenis van de Drentse 'schrieferij'. Onderweg wordt u verrast met pakkende poëzie en proza, zowel in het Drents als in het Nederlands. De tocht voert onder meer naar het Beilen van Roel Reijntjes en Hans Heijting en langs de kerk van Zweeloo met het graf van Alexander Lodewijk Lesturgeon, die met zijn 'podagrissen' aan de wieg stond van de Drentse literatuur. In Sleen vertelt Nijkeuter over dialectoloog Jan Naarding en Schoonoord is verbonden aan Klaas van der Geest. Hij schreef er in 1946 een sociaal-realistische roman die veel stof heeft doen opwaaien.

In Borger kunt u genieten van een literaire lunch. In deze plaats woonde Harm Tiesing, chroniqueur van het Drentse dorpsleven van ruim een eeuw geleden. We bezoeken het grote hunebed, waar Nijkeuter vertelt over de invloed van de hunebedden op de Drentse poëzie en literatuur. De bus rijdt verder naar Gasselternijveen, jarenlang de thuishaven van de redactie van het tijdschrift Oeze Volk. Ook andere Drentse literaire tijdschriften komen hier aan bod. De Veenhof bij Gieten is verbonden aan de streekroman 'Het jaar van de ooievaar' van Gerard Nijenhuis, waarin de NSB-problematiek speelt. In Gieten vertelt Nijkeuter over Joodse poëzie in Drenthe.

Café Het Keerpunt in Spijkerboor is een uitstekende pleisterplaats voor een kopje

koffie of thee met iets lekkers en bovendien een locatie uit de historische roman 'De slag op het hart'. De tocht voert terug door het Drentsche Aa-gebied, inspiratiebron voor Drentse schrijvers. Bij landgoed Valkenstijn aan de rand van Assen vertelt Nijkeuter over de mysterieuze verhalen die de ronde deden over de voormalige havezate en zijn bewoners.

Over Henk Nijkeuter

Henk Nijkeuter promoveerde in 2001 op het proefschrift *De "pen gewijd aan Drenthe's dierbren grond". Literaire bedrijvigheid in de Olde Lantschap, 1816-1956*. Meer dan honderd Drentse schrijvers kregen hierin hun plek. Henk Nijkeuter werkt als hoofd van de afdeling Collecties in het Drents Archief.

Vertrek: station Groningen, halte rondvaartboot 09.00 uur. Deelnemers uit Assen en omgeving kunnen zich rechtstreeks begeven naar het Drents Archief in Assen, Brink 4, ingang Museumlaantje. U bent daar vanaf 09.30 uur welkom. Einde: 17.00 uur bij NS station Assen en 17.15 uur bij het Drents Archief en rond 18.00 uur weer in Groningen. **Prijs: € 58,00 pp.**

Donderdag 18 juni: Tour d'Havezathe Drenthe ZW (nieuw)

Een bustocht, die ons door het Drentse landschap naar de mooiste huizen van stand voert. Havezate-kenner Erwin de Leeuw van het Drents Archief en een vrijwilliger van Het Drentse Landschap (op moment van schrijven nog niet bekend wie) delen onderweg graag hun verhalen over het oude esdorpenlandschap, de Drentse elite, ridderlijke verblijven en verdwenen havezaten. Ze nemen u mee naar huizen van stand in zuid west Drenthe waar u als bezoeker gewoonlijk niet binnenkomt.

Na een kopje koffie of thee en een korte inleiding in het Drents Archief rijden we via het oude esdorp Leggeloo naar de havezaten Westrup in Dwingeloo. Twee havezaten? Jawel! Het recht van havezate is van het 17de-eeuwse huis overgegaan op de boerderij aan de overkant van de straat. De tocht voert verder naar de huisplaatsen van de havezaten Entinge en Batinge. Ooit waren het huizen van Franse grandeur, nu zijn ze verdwenen. Havezate Oldengaerde, ook in Dwingeloo, was tot voor kort nog familiebezit. In 2013 schonken de zusters Willinge het huis aan Het Drentse Landschap. U krijgt een exclusieve rondleiding over de benedenverdieping van het huis, dat in dezelfde staat is gebleven als enkele jaren geleden toen het nog door de familie werd bewoond. We gaan met de bus verder langs restanten van de havezate Ansen naar het mooie landgoed Rheebruggen. Tot 1830 heeft hier een havezate gestaan. Het nabij gelegen Borgbargien is het restant van een motte, een middeleeuwse versterking op een kunstmatige heuvel.

In huis Overcinge in Havelte kunt u genieten van een heerlijke lunch. Overcinge is geen havezate maar wel een fraai 17de-eeuws huis dat bewoond werd door de aanzienlijke familie Kymmell. Na een kijkje in de tuinen rijden we naar Ruinen waar de oude huisplaats van Oldenhave nog goed in het landschap te zien is. De tocht gaat verder naar het Huis te Echten waar we even uitstappen en de tuin bezoeken.

Bij de oude kerk in IJhorst bekijken we de graven van de familie De Vos van Steenwijk, een adellijk geslacht met veel markante telgen. Aangezien De Wijk geen kerk had, ging de familie over de grens ter kerke in het Overijsselse IJhorst. Op deze plek heeft u een prachtig uitzicht over de Reest, de grensrivier tussen beide provincies. De afsluiting van deze tour is in havezate De Havixhorst in De Schiphorst, destijds het huis van de familie De Vos van Steenwijk. U wordt

hier ontvangen met een kopje thee "op stand". Daarna keert de bus weer terug naar Assen en Groningen.

Vertrek: 09.00 uur van station Groningen, halte rondvaartboot.

Belangstellenden uit Assen en omgeving kunnen zich rechtstreeks begeven naar het Drents Archief, Brink 4 in Assen, (ingang Museumlaantje) waar vanaf 09.30 uur de koffie klaar staat. Uiteraard brengt de bus u ook weer terug. Retour Assen rond 17.30 uur, Groningen rond 18.00 uur.

Over Erwin de Leeuw

Erwin de Leeuw kent als geen ander de geschiedenis van zijn geboorteplaats Dwingeloo. Hij is bestuurslid van Stichting Dwingels Eigen en publiceert regelmatig over historisch Dwingeloo. Sinds 2002 werkt Erwin de Leeuw als beheerder van de studiezaal van het Drents Archief.

Prijs: € 56,50 pp (incl. het boek Have & Goed).

Tour du Moulin Groningen: zaterdag 4 juli (nieuw).

Samen met vertegenwoordigers van Het Groninger Landschap is een aantal nieuwe tochten ontwikkeld. De eerste die we u aanbieden is een Molentocht, een Tour du Moulin, een tocht langs vier molens van Het Groninger Landschap. Uit onderstaande beschrijving kunt u opmaken dat het om verschillende typen molens gaat. Gecombineerd met een aantal andere plekken van Het Groninger Landschap belooft het weer een gevarieerde dag te worden. Hieronder treft u summiere gegevens over de te bezoeken molens, meer informatie over alle molens van Het Groninger Landschap vindt u op:

<http://www.groningerlandschap.nl/eropuit/molens>

We beginnen de tocht in **de Widde Meuln** in Ten Boer. Omdat deze molen te klein is om veel belangstellenden tegelijk te ontvangen, splitsen we de groep in tweeën. De eerste groep begint in Ten Boer, de tweede in houtzaagmolen De Fram te Woltersum. De vrijwilligers in Ten Boer zullen voor een heerlijk kopje koffie met Groninger koek zorgen. Na ongeveer drie kwartier wisselen de groepen, uiteraard brengt de bus u heen en weer.

Bij de restauratie van de Widde Meuln (2003 – 2007) is rekening gehouden met de huidige recreatieve en educatieve functies van de molen. Er is een informatiecentrum en een aantal voorzieningen voor rolstoelgebruikers. Heel bijzonder is de ingebouwde lift. Door die lift is de Widde Meuln de enige korenmolen waar ook minder validen de stelling veilig kunnen bereiken.

Houtzaagmolen **De Fram** in Woltersum is in 1867 gebouwd als houtzaag-, koren- en [pelmolen](#). De molen werd later vernoemd naar het schip [Fram](#) van de Noorse ontdekkingsreiziger [Fridtjof Nansen](#). Al voor de [Tweede Wereldoorlog](#) werd overgestapt op het gebruik van stoomkracht voor aandrijving van de molen. De molen werd echter in 1961 en in de jaren zeventig gerestaureerd en zaagt sindsdien wekelijks op vrijwillige basis. De molen bezit nog steeds een koppel [maalstenen](#) en een restant van het pelwerk. De molen is naast de veel kleinere [Bovenrijge](#) in Ten Boer de enige nog werkende zaagmolen in de provincie Groningen. De molen is thans eigendom van Het Groninger Landschap. Tot aan zijn dood op 28 januari 2012 was Tom Krabbendam molenaar van deze molen. Tom Krabbendam was in de jaren zestig gitarist bij de [Amsterdamse beatgroep The Outsiders](#).

Daarna gaat de tour naar Korenmolen **Germania** in Thesinge. Het dorpje Thesinge is slechts bereikbaar door kleine wegen in het landelijke gebied ten oosten van de stad Groningen. Het mag dan een klein dorpje zijn, het is zeer oud en was vroeger een belangrijke plaats. Eens stond hier een groot klooster, waar de huidige kloosterkerk het enige overblijfsel van is. De naam van dit klooster, Germania, leeft altijd nog voort in een ander beeldbepalend monument in het dorp: de korenmolen Germania uit 1825. Na de bezichtiging is het tijd voor de lunch. Daarvan gaan we genieten in de landelijk gelegen theetuin op het Borgterrein Ewsum in Middelstum. De historische buitenplaats Ewsum bij Middelstum is een plek waar het niet alleen heerlijk toeven en wandelen is. De gebouwen en het borgterrein nemen u mee door de fascinerende geschiedenis van deze prachtige locatie. We nemen dan ook ruim de tijd voor dit bezoek incl. lunch.

Om 14.00 uur vertrekken we naar molen **De Lelie** in Eenrum. Na diverse restauraties en onderhoudsbeurten in de afgelopen decennia staat De Lelie er stralend bij. De molen heeft weer zeilvoerende wieken, die regelmatig draaien. De begane grond is verbouwd tot een bakkerij. Daar kan men brood kopen en Leliekoekjes, evenals diverse meelsoorten. Ook is er de permanente expositie 'Van laand tot stoet' ingericht. Deze unieke Tour du Moulin sluiten we af met een glaasje fris/bier/wijn met een toepasselijke verrassing. Om 16.45 uur vertrekken we weer naar Groningen en Assen. Dankzij de inzet van vele vrijwilligers zijn deze molens alle nog in bedrijf. Hun medewerking is dan ook van groot belang om deze Tour du Moulin te laten slagen. Toen het idee geopperd werd een dergelijke tocht te organiseren en wij de vrijwilligers om medewerking vroegen, kregen we alleen maar enthousiaste reacties. Het belooft dus een bijzondere tocht te worden.

Vertrek station Assen achter bushalte A 08.30 uur, station Groningen bushalte rondvaartboot 09.15 uur. Retour Groningen 17.00 uur, Assen 17.30 uur.

Prijs: € 49,50 pp.

Tour des Orgues Suydersee, zaterdag 30 mei 2015 (nieuw)

Deze tocht hadden we vorig jaar al op het programma staan, maar in verband met het Schnitgerfestival in Groningen in diezelfde periode, hebben we de tocht toen uitgesteld. Maar nu gaat Master of Music Eeuwe Zijlstra ons laten genieten van prachtige orgelklanken die voortkomen uit drie bijzondere orgels. De concerten worden afgewisseld met de mooiste routes door de zuidwest hoek van Friesland, onder andere over de kleinste weggetjes van Gaasterland.

Friesland is een orgelland bij uitstek. De provincie beschikt over ongeveer 350 historisch waardevolle orgels. Ook is het vijf eeuwen lang een belangrijk centrum van orgelbouw geweest. De oudste orgels dateren uit de 17^e eeuw en een groot deel van de orgels is van Friese makelij, met orgelbouwers als Van Dam en Van Gruisen. In deze Tour des Orgues doen we een drietal van deze orgels aan, in kerken gelegen in prachtige oude plaatsjes aan de voormalige Zuiderzee.

Het eerste concert vindt plaats in **Sloten**. Dit vestingstadje is ontstaan in de 13^e eeuw als nederzetting bij een stins van de familie Van Harinxma thoe Slooten. Het bevond zich op een belangrijke kruising van vaarwegen naar en van de Zuiderzee en heeft mede daardoor in diverse oorlogen een sleutelpositie gespeeld. Tegenwoordig is het stadje vooral in trek bij watersporters en toeristen. We worden ontvangen met koffie en originele Friese oranjekoek.

De Grote Kerk van Sloten dateert uit het midden van de 17^e eeuw en herbergt een fraai Van Gruisen-orgel dat is gebouwd in 1788. Albert van Gruisen was zeer waarschijnlijk een leerling van de beroemde orgelbouwer Albertus Antoni Hinsz. Zoals bijna alle orgels heeft het orgel in Sloten in de loop der jaren de nodige aanpassingen ondergaan. In 1975 is het geheel in de originele staat teruggebracht door Jürgen Ahrend.

Dwars door Gaasterland met op sommige plekken uitzicht op het IJsselmeer rijden we naar ons lunchadres, restaurant Galamadammen. Dit restaurant beschikt over één van de fraaiste aan het water gelegen terrassen en zal – zo is ons beloofd – een voortreffelijke lunch bereiden.

Daarna rijden we door naar **Hindeloopen**. Dit stadje kreeg in 1225 stadsrechten, is één van de Friese elf steden en lag aan de Zuiderzee. Het was lange tijd een belangrijke handelsplaats, vooral voor de handel met de Oostzeelanden. De Grutte Tsjerke van Hindeloopen dateert van 1632. Het orgel in de kerk werd in 1813 gemaakt door het Leeuwarder bedrijf Van Dam & Zoon voor de kerk van Oosterbierum maar is in 1868 naar Hindeloopen verplaatst. Aan het eind van de vorige eeuw is het geheel in de oude staat teruggebracht. Deze Tour des Orgues sluiten we af met een concert in **Workum**, dit is de jongste van de Friese elf steden. Het stadje was onder meer van belang voor de handel met Engeland, al in 1297 worden Workumer schippers vermeld in een Engels archief. Verder was Workum lange tijd toonaangevend in de linnen- en lakenindustrie. Zo heeft de Workumer el (71 cm) een tijd lang als lengtemaat voor heel Friesland gegolden.

De laatgotische Sint-Gertrudiskerk van Workum dateert van 1480. In de kerk bevindt zich een orgel gebouwd door Jan Harmens. Camp, in 1981 gerestaureerd door Flentrop. De kerk heeft ook een kabinetorgel dat in 1784 is gemaakt door Pieter Künckel. Na afloop van het laatste orgelconcert kunt u onder het genot van een hapje en een drankje nog genieten en als muzikliefhebbers onder elkaar van gedachten wisselen over de drie concerten.

Vertrek Station Assen achter bushalte A om 08.30 uur, station Groningen, halte rondvaartboot 09.00 uur en in Drachten vanaf parkeerplaats Zonnedauw achter Hotel Van der Valk om 09.30 uur. Retour Drachten 17.45 uur, Groningen 18.15 uur en Assen 19.00 uur. **Prijs: € 65,00.**

Tours des Orgues

Mocht u nog niet eerder van Tours des Orgues hebben gehoord het volgende. Samen met Eeuwe Zijlstra, Master of Music en Annette Steenhuisen heb ik de formule van deze concertserie uitgedacht en ontwikkeld. Exclusief voor echte orgelliefhebbers samen in een luxe touringcar langs unieke orgels waar Eeuwe Zijlstra u ter plekke iets over vertelt, waarna hij de bij de betreffende orgels passende muziek laat horen. Nu staat Suydersee op het programma. Een orgelserie ontwikkeld in samenwerking met de heer Johan Sjoukema, bestuurslid van Stichting Organum Frisicum en (eind)redacteur van de Friese Orgelkrant. Succesvolle tochten die we eerder organiseerden, waren "Op de vlucht voor Bommen Berend", "Van Hinsz tot Hinsz" "Grensgevallen" en de tocht naar de domkerken van Roskilde en Haderslev in Denemarken.

Bij de Tours des Orgues streven we ernaar de echte orgelliefhebbers aan de hand van een thema te informeren over bijzondere, liefst unieke kerkorgels en u zeer overvloedig de daarbij behorende orgelklanken te laten horen.

In de volgende nieuwsbrief informeer ik u nader over de eervolle uitnodiging die **Euwe Zijlstra** ontving uit Haarlem om daar op **dinsdag 24 november in de Grote Zaal van de Philharmonie** een orgelconcert te verzorgen. Dit als gevolg van zijn succesvolle optreden op 28 augustus vorig jaar in de Grote of St. Bavo. En uiteraard rijden we ook nu in de bus met hem mee.